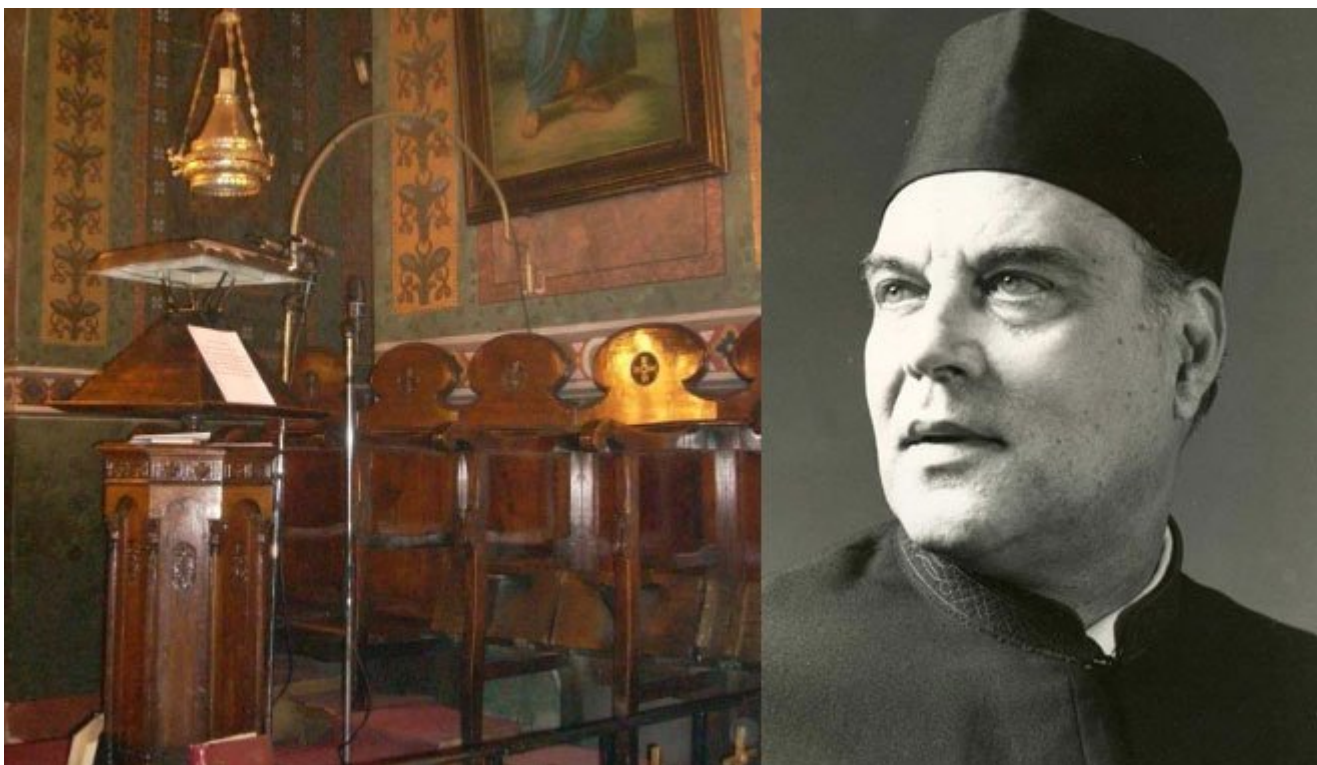

Το ανεξίτηλο αποτύπωμα του Χαρίλαου Ταλιαδώρου στην ψαλτική τέχνη

Πολιτισμός / Βυζαντινή Μουσική / Μορφές

Δρ Πέτρος Παπαεμμανουήλ, Καθηγητής βυζαντινής μουσικής Κ.Ω.Θ. Πρωτοψάλτης Ι. Ν. Αναλήψεως Θεσσαλονίκης

«Ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω» λέει ο Προφητάναξ Δαβίδ στο Ψαλτήρι του, κατακλυσμένος από τη δόξα του Κυρίου και συναισθανόμενος την ανάγκη της δικής του συμμετοχής στην απέραντη δοξολογία του σύμπαντος. Αυτόν τον ψαλμικό στίχο είχε ως πυξίδα ζωής και ο Χαρίλαος Ταλιαδώρος, αφήνοντας δυνατό και ανεξίτηλο το αποτύπωμά του κατά τη διάρκεια του βίου του και, πλέον, στο χωροχρόνο των σελίδων της ιστορίας της ψαλτικής τέχνης.

Τα εβδομήντα οκτώ χρόνια αδιάλειπτης και δημιουργικής παρουσίας του στα στασίδια των αναλογίων, μαρτυρούν με τον πιο εύγλωττο τρόπο όχι μόνο τη βιωματική σχέση του με τον ψαλμικό στίχο, αλλά την πηγαία αγάπη και την ειλικρινή αφοσίωσή του σε αυτήν την τέχνη. Μια τέχνη που υπηρέτησε με το ζήλο και τον ενθουσιασμό ενός ερωτευμένου εφήβου, με τη γνώση και τη μεθοδικότητα ενός έμπειρου πρωτομάστορα, μέχρι και την τελευταία του. Αντιλαμβανόμενος τον προορισμό του «έντῳ παρόντι βίῳ», πολλαπλασίασε «τό τῆς χάριτος τάλαντον», κατά την παραγγελία της παραβολής του Ευαγγελίου. Ένα τάλαντο που το αξιώθηκε πλουσιοπάροχα από το δωρεοδότη Θεό, και Του το επέστρεψε ευχαριστικά και προσευχητικά σε κάθε ακολουθία, ψάλλοντας τα μεγαλεία Του και συντελώντας στην πρόοδο και στον πλουτισμό της ψαλτικής τέχνης.

Με κάθε ευκαιρία και με κάθε τρόπο δεν παρέλειπε να δηλώνει το σεβασμό του και την προσήλωσή του στην παράδοση του μέλους, «όπως αυτό διαμορφώθηκε στον πάνσεπτο πατριαρχικό ναό της Κωνσταντινουπόλεως, δια μακράς και ομοιομόρφου ασκήσεως», όπως συνήθιζε χαρακτηριστικά να λέει ο ίδιος του, αναφερόμενος στο Πατριαρχικό ύφος. Σε αυτό συνετέλεσε καταλυτικά η συνάντησή του, το 1945, σε ηλικία μόλις δεκαεννέα ετών, με τον άρχοντα πρωτοψάλτη της Μ.Χ.Ε. Κωνσταντίνο Πρίγγο, ο οποίος συγκίνησε και γοήτευσε το νεαρό και ταλαντούχο Χαρίλαο με το μεγαλοπρεπές και κατανυκτικό ύφος της ψαλμωδίας του. Έκτοτε, έστρεψε όλη την προσοχή του στον περίπυστο αυτόν πρωτοψάλτη των αναλογίων και προσηλώθηκε στις αρχές που κόμιζε ο Πρίγγος, ως ζωντανός φορέας της μακραίωνης πατριαρχικής ψαλτικής παραδόσεως. Ο ρυθμοτονικός τρόπος

έκφρασης, τα σχήματα της μουσικής ρητορικής για την απόδοση των νοημάτων του ποιητικού κειμένου και η επιλογή του ρεπερτορίου ήταν τα στοιχεία εκείνα των ερμηνειών του Πρίγγου στα οποία εστίασε την προσοχή του ο νεαρός Χαρίλαος, που αρχικά μιμήθηκε και στη συνέχεια εξέλιξε.

Φωνή μελίρρυτη, γλυκύφθογγη, λαμπερή, μεγαλοπρεπής και στεντόρεια, που έβγαине αβίαστη, από στόμα ημίκλειστο χωρίς μορφασμούς και περιττές κινήσεις, ήξερε να διεγείρει συναισθήματα και να κατανύσσει ψυχές. Η ακριβής φωνητική απόδοση των διαστημάτων, η εκφραστική δύναμη και η αισθητική της ερμηνείας του ανήγαγε το νου σε εποχές ιστορημένες βυζαντινές, εκεί κάτω από τους θόλους και τα χρυσίζοντα ψηφιδωτά της Μεγάλης Εκκλησίας της του Θεού Σοφίας, στην Κωνσταντίνου-Πόλη· εκεί, στις λαμπρές λειτουργίες όπου άνθισε η καλοφωνία και έγινε το κυρίαρχο χαρακτηριστικό του βυζαντινού μέλους.

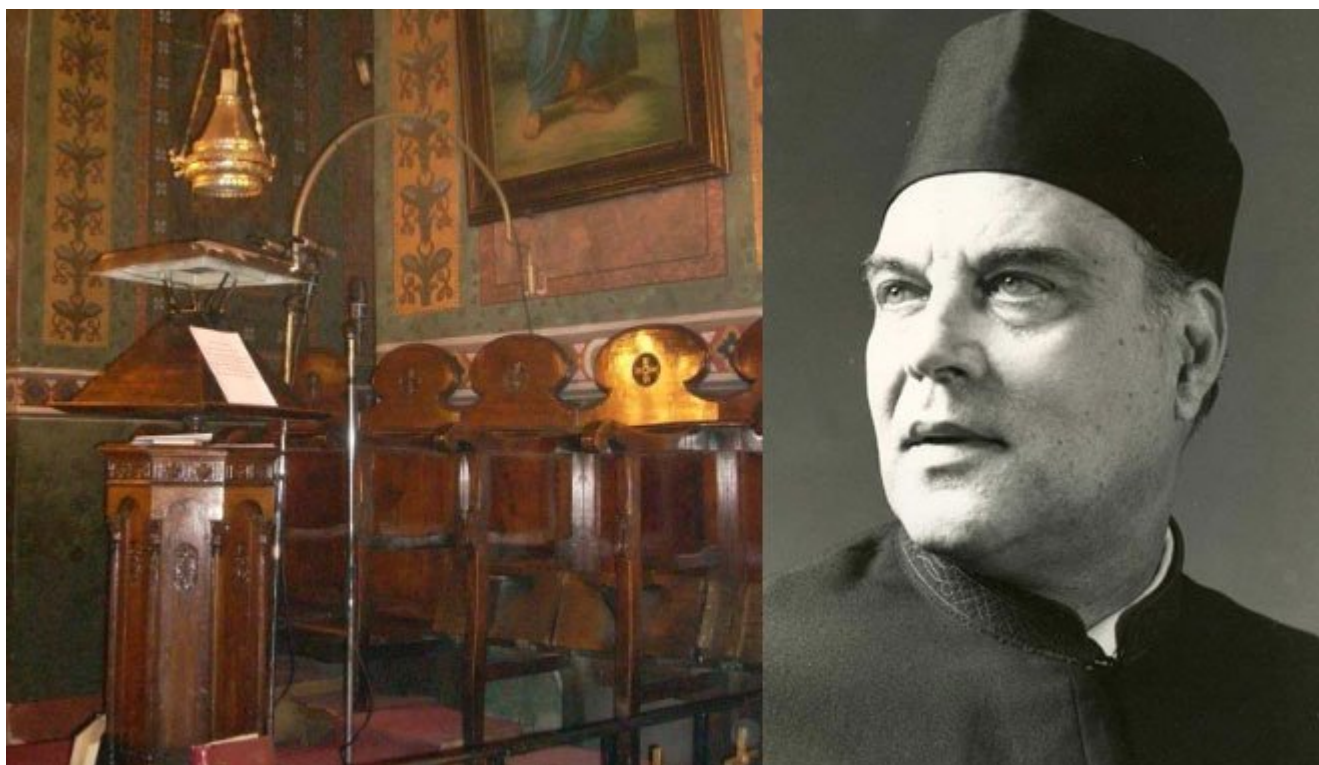
Όλη αυτή τη μεγαλοπρέπεια και τη μυσταγωγία τη μετέφερε στον ιερό ναό της του Θεού Σοφίας Θεσσαλονίκης, επί εξήντα οκτώ συναπτά έτη, σε κάθε ακολουθία, σε κάθε θεία λειτουργία. Φιλόκαλος καλλιτέχνης, φρόντιζε για την αρμονία, για το «εὐσχημόνως καί κατά τάξιν» των τελούμενων μέσα στο ναό. Με τις αρχοντικές του ερμηνείες έκανε επίκληση της αισθητικής του «Υψηλού» δίνοντας χώρο στο δέος και στον θαυμασμό. Η γνώση, η ευρηματικότητα, η φαντασία και η μνήμη, ως χαρακτηριστικά γνωρίσματα της μουσικότητας ενός ανθρώπου, ήταν διάχυτα και ευδιάκριτα στο Χαρίλαο Ταλιαδώρο.

Ήταν βαθύς γνώστης, γιατί κατείχε τη θεωρία και πράξη της ψαλτικής τέχνης σε

άριστο επίπεδο, γνωρίζοντας πολύ καλά το κλασικό-πατριαρχικό ρεπερτόριο. Ευρηματικός, γιατί ερμήνευσε το ρεπερτόριο αυτό καλλωπίζοντάς το με τις αναλύσεις που φέρουν το προσωπικό του στίγμα, απόσταγμα γνώσης και εμπειρίας χρόνων, χωρίς να εκτρέπεται σε ακρότητες. Ευφάνταστος, γιατί στις συνθέσεις του ευδοκίμησε η συνύπαρξη «καινότροπων» και κλασικών θέσεων, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στον πλουτισμό της ψαλτικής τέχνης, χωρίς να διαταράσσει την ομαλή συνέχιση του μέλους σύμφωνα με τα παραδεδεγμένα. Μνήμων, γιατί θυμόταν απ έξω τα κείμενα και τις μελωδίες, ακόμα και σε αυτή την προχωρημένη ηλικία των ενενήντα πέντε χρονών, χωρίς να χρειάζεται να ψάλλει «ἀπὸ διφθέρας», είτε όταν στεκόταν στο αναλόγιο, είτε όταν διηύθυνε το χορό του.

Ως Δάσκαλος διακρίνονταν για την ηρεμία του και την αμεσότητα στην επικοινωνία του με το μαθητή, γνωρίζοντας τον τρόπο να τον εμπυχώνει και να τον παρακινεί προς το διάβασμα και την ουσιαστικότερη ενασχόλησή του με αυτή τη μουσική. Ήξερε να λειαίνει τις γωνίες που δημιουργούνται από τα λάθη, χωρίς να στερεί σε κανέναν την έμπνευση και τη διάθεση να προχωρήσει και να δημιουργήσει. Άλλωστε, αυτός είναι και ο ουσιαστικός ρόλος του δασκάλου. Να εμπνέει και να μυεί το μαθητή στην τέχνη, χωρίς να του στερεί τη χαρά της δημιουργίας. Και ο Χαρίλαος Ταλιαδώρος ήξερε να το κάνει αυτό πολύ καλά.

Οι εκατοντάδες των μαθητών που κάθισαν κοντά του από το 1950 μέχρι και το 2004, έτος κατά το οποίο αποσύρθηκε από τη συστηματική διδασκαλία, είναι ένα επιπλέον στοιχείο που φανερώνει την πολυσήμαντη συμβολή του στη διάδοση της ψαλτικής τέχνης. Οι δε, θέσεις που κατέχουν οι δεκάδες των μαθητών του, είτε ως διακεκριμένοι πρωτοψάλτες, είτε ως οφφικιάλοι των Πατριαρχείων, είτε ως καθηγητές βυζαντινής μουσικής της δευτεροβάθμιας, της τριτοβάθμιας και της ωδειακής εκπαίδευσης ανά την επικράτεια, μαρτυρούν για την ποιότητα της διδασκαλίας που παρείχε.

Η εκδοτική δραστηριότητα του Χαρίλαου Ταλιαδώρου, αποτελούμενη από σειρά οκτώ μουσικών βιβλίων, είναι μία ακόμα πτυχή που ολοκληρώνει το πολυσχιδές έργο του. Στην «Επίτομο Λειτουργία», στον «Ακάθιστο Ύμνο», στο «Νεό Ειρμολόγιο Καταβασιών», στις «Ακολουθίες του Βαπτίσματος του Γάμου και της Εξοδίου», στον «Εσπερινό», στο «Πρότυπον Αναστασιματάριον», στο «Τριώδιο» και στην «Αγία και Μεγάλη Εβδομάδα», αποτυπώνεται το προσωπικό του στίγμα ως η ζώσα ψαλτική παράδοση του βυζαντινού μέλους του β΄ μισού του κ΄ αιώνα. Οι επανεκδόσεις των βιβλίων του, όλα επανεκδιδόμενα από δύο έως τέσσερις φορές, φανερώνουν την απήχηση και τη διάδοση του έργου του και της προσωπικότητάς του. Παράλληλα με τις έντυπες εκδόσεις, όμως, φροντίζει και για τη φωνογραφική αποτύπωση των ερμηνειών του, σε κασέτες, σε δίσκους βινυλίου και ακτίνας, αφήνοντάς μας παρακαταθήκη «έξ αίει» την ερμηνευτική του δεινότητα.

Ο Χαρίλαος Ταλιαδώρας υπηρέτησε με συνέπεια και προσήλωση την ψαλτική τέχνη, αυτό το ευαίσθητο και ζωήρητο κεφάλαιο της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, την εθνική μας μουσική παράδοση, τα «τιμαλφή» της ρωμιοσύνης, και αναδείχθηκε θεματοφύλακας και γνήσιος εκφραστής της. Το όνομά του αποτελεί πλέον εγγύηση και ασφάλεια για αυτήν την τέχνη και σημείο αναφοράς για τις επερχόμενες γενιές που θα την προσεγγίσουν. Το καλλιτεχνικό του ανάστημα, πληθωρικό και στιβαρό, έχει ξεπεράσει τα όρια της βυζαντινής μουσικής-ψαλτικής τέχνης και αποτελεί πλέον μέρος της σύγχρονης ιστορίας του ελληνικού πολιτισμού. Είναι σίγουρο ότι και η ίδια η ιστορία θα σταθεί με σεβασμό απέναντί του, όπως και ο ίδιος του στάθηκε με σεβασμό απέναντί της.

Κατακλείοντας, θα ήθελα να σημειώσω μόνο το εξής· όσα εγράφησαν πιο πάνω, δεν αποτελούν τίποτε άλλο από μία εσωτερική ανάγκη ευχαριστιακής έκφρασης εμού του γράφοντος προς τον αγαπημένο μου Δάσκαλο, για όλα τα καλά που μου προσέφερε, με αφορμή το τεσσαρακονθήμερο μνημόσυνό του. Γιατί το έργο που μας αφήνει ως παρακαταθήκη είναι τόσο μεγάλο σε όγκο και σε ποιότητα, που δεν έχει ανάγκη από καμία προβολή κι από κανέναν αινέσιμο λόγο. Ήδη, το έχει αναλάβει στα χέρια της η ιστορία, από καιρού, όσο ο Δάσκαλος ήταν ακόμα κοντά μας.

Καλό Παράδεισο, αγαπημένε μου Δάσκαλε!

«Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος.»

<https://bit.ly/3qgZcb7>